

Examen VWO 2021

tijdvak 1
vrijdag 21 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 24 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 50 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 De nieuwe politieke partij DENK

Bij deze opgave horen tekst 1 en de figuren 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Na de verkiezingen van 2017 treedt de nieuwe politieke partij DENK voor het eerst toe tot de Tweede Kamer, met drie zetels. Het jaar daarna doet DENK voor het eerst mee aan de gemeenteraadsverkiezingen. De partij behaalt zetels in met name de grote steden. Politicoloog Vermeulen en zijn collega's hebben onderzoek gedaan naar deze nieuwe politieke partij. Volgens de onderzoekers vult DENK een gat in het bestaande politieke landschap, met een combinatie van conservatieve en progressieve standpunten. Deze opgave gaat over de resultaten van het onderzoek.

Gebruik tekst 1.

Er worden drie vormen van socialisatie onderscheiden: primaire, secundaire en tertiaire.

- 2p **1** Leg uit dat DENK kan bijdragen aan de tertiaire politieke socialisatie van jonge kiezers. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip tertiaire socialisatie;
 - een voorbeeld uit tekst 1 van tertiaire socialisatie;
 - de omschrijving van het kernconcept politieke socialisatie.

Gebruik tekst 1.

- 2p **2** Leg uit dat de komst van de nieuwe politieke partij DENK mogelijkheden biedt voor de normatieve identificatie van een bepaalde groep kiezers. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip normatieve identificatie;
 - informatie uit tekst 1 om normatieve identificatie te illustreren.

Gebruik tekst 1.

Politieke partijen, zoals DENK, zijn poortwachters in het systeemmodel van politieke besluitvorming.

- 2p **3** **a** Leg uit wat DENK als poortwachter kan doen. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van het begrip poortwachter;
 - een voorbeeld uit tekst 1 van het gekozen kenmerk.
- b** Geef aan tot welke fase van het systeemmodel het optreden van DENK als poortwachter behoort.

Gebruik figuur 1.

In politieke besluitvormingsmodellen wordt onderscheid gemaakt tussen actieve en passieve steun.

- 2p 4
- Geef aan welk type steun te herkennen is in figuur 1. Gebruik in je antwoord informatie uit figuur 1 om het gekozen type steun te illustreren.
 - Geef aan welk type variabele het type steun in figuur 1 is: de onafhankelijke, de interveniërende of de afhankelijke variabele.

Gebruik figuur 1 en figuur 2.

Figuur 1 en figuur 2 beschrijven het stemgedrag in de Rotterdamse buurten met verschillende percentages Turkse en autochtone Nederlanders.

- 2p 5
- a** Beschrijf de correlatie in figuur 1 **of** de correlatie in figuur 2. Gebruik in je beschrijving de formulering: Hoe ..., des te ...
 - b** Leg het verschil in de richting van de correlatie tussen figuur 1 en figuur 2 uit. Gebruik in je uitleg:
 - een omschrijving van het begrip correlatie;
 - informatie uit figuur 1 en figuur 2 over de richting van de correlatie.

Opgave 2 Het Internationaal Strafhof

Bij deze opgave hoort tekst 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Ruim vijftig jaar lang gingen er in de Verenigde Naties (VN) stemmen op om een internationaal strafhof op te richten voor een mondiale strijd tegen straffeloosheid, voor internationale mensenrechten, voor veiligheid en voor stabiliteit. In 1998 werd het Statuut van Rome opgesteld voor de oprichting van het Internationaal Strafhof. In dit statuut staat welke gedragingen door het Internationaal Strafhof strafbaar worden gesteld en dat het Internationaal Strafhof verregaande bevoegdheden heeft het internationaal strafrecht uit te oefenen. Nadat zestig staten het statuut ondertekenden, vestigde het Internationaal Strafhof zich in 2002 in Den Haag.

Het Internationaal Strafhof onderzoekt, en berecht wanneer nodig, individuen die aangeklaagd zijn voor misdaden in de internationale gemeenschap en die tot dan toe hun berechting konden ontlopen. Het Internationaal Strafhof treedt pas op als de staat waar de misdaden plaatsvonden niet kan vervolgen of niet wil vervolgen.

Inmiddels hebben ruim 120 staten het statuut ondertekend, maar grootmachten, zoals China, Rusland, India en de Verenigde Staten, zitten daar niet bij. In 2018 dreigden de Verenigde Staten zelfs het Internationaal Strafhof actief tegen te werken. Het Internationaal Strafhof komt meer en meer onder druk te staan.

Gebruik de inleiding.

Het Internationaal Strafhof is het resultaat van samenwerking.

- 2p **6** Leg uit dat staten een multilaterale samenwerking zijn aangegaan om het Internationaal Strafhof op te richten. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip multilateraal;
 - informatie uit de inleiding om multilateraal te illustreren;
 - de omschrijving van het kernconcept samenwerking;
 - informatie uit de inleiding om samenwerking te illustreren.

Gebruik de inleiding.

- 3p **7** Leg uit dat het Internationaal Strafhof bijdraagt aan de institutionalisering van het internationaal strafrecht. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept institutionalisering;
 - drie voorbeelden uit de inleiding om institutionalisering te illustreren.

Het cultuuruniversalisme en het cultuurrelativisme hebben verschillende uitgangspunten. VN-lidstaten pleiten met het Internationaal Strafhof onder meer voor de strijdpunten veiligheid, internationale mensenrechten en stabiliteit.

- 1p 8 Leg voor het strijdpunt internationale mensenrechten uit of daarin het cultuuruniversalisme of het cultuurrelativisme te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- een uitgangspunt van het cultuuruniversalisme;
 - een uitgangspunt van het cultuurrelativisme.

Gebruik de inleiding.

Er zijn verschillende voorbeelden van globaliseringsprocessen die de autonomie en macht van staten aantasten, zoals Europese integratie.

- 3p 9 – Leg uit welk van deze voorbeelden van globaliseringsprocessen te herkennen is in de bevoegdheden van het Internationaal Strafhof. Gebruik in je uitleg informatie uit de inleiding over het gekozen voorbeeld.
- Leg uit dat in de bevoegdheden van het Internationaal Strafhof een geglobaliseerde wereldorde te herkennen is. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept globalisering.

Gebruik tekst 2.

- 2p 10 a Leg uit dat het Internationaal Strafhof de interne soevereine macht van de VS kan schenden. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van interne soevereine macht;
 - informatie uit tekst 2 over het gekozen kenmerk.
- b Leg uit dat de VS tegen het Internationaal Strafhof in het verweer kan komen, met het uitgangspunt van het internationaal recht. Gebruik in je uitleg:
- het uitgangspunt van het internationaal recht;
 - een voorbeeld uit tekst 2 waaruit het uitgangspunt blijkt.

Gebruik tekst 2.

Er zijn verschillende groepen theorieën die het gedrag van nationale staten verklaren, zoals sociaal constructivistische theorieën.

- 2p 11 Leg uit welke **andere** groep theorieën het gedrag van de VS tegenover het Internationaal Strafhof kan verklaren. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van de gekozen groep theorieën;
 - een voorbeeld uit tekst 2 van het gekozen kenmerk.

Gebruik tekst 2.

Experts verwachten dat Amerikaanse verdachten van oorlogsmisdaden in Afghanistan nooit door het Internationaal Strafhof berecht zullen worden.

- 2p 12 Leg met de 'law of anticipated reactions' uit dat verwacht kan worden dat deze verdachten nooit berecht zullen worden door het Internationaal Strafhof. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van de 'law of anticipated reactions';
 - informatie uit tekst 2 waaruit het gekozen kenmerk blijkt.

Opgave 3 Deeleeconomie

Bij deze opgave horen de teksten 3 en 4 en tabel 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Meer dan een decennium geleden deelden mensen hun eigendommen, zoals auto, huis of gereedschap, nog voornamelijk in vertrouwde kring, zoals met familie of vrienden. Via deelplatformen op internet worden tegenwoordig steeds vaker eigendommen gedeeld met vreemden, zoals met onbekende buurtgenoten of toeristen. Daar kan een vergoeding tegenover staan. Maakte in 2013 nog 6 procent van de Nederlanders gebruik van deze online deelplatformen, in 2016 was dit al bijna een kwart van de Nederlanders. Deze moderne vorm van delen wordt de deeleeconomie genoemd. Socioloog Corten en econoom Botsman hebben onderzoek gedaan naar de deeleeconomie.

Gebruik de inleiding.

Meer dan vroeger wordt tegenwoordig in de deeleeconomie gedeeld met mensen buiten primaire groepen.

- 3p 13
- a** Leg uit dat informatisering heeft bijgedragen aan het delen van eigendommen met mensen buiten primaire groepen. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip primaire groepen;
 - een voorbeeld uit de inleiding van een primaire groep;
 - een omschrijving van het begrip informatisering.
- b** Leg uit dat in de deeleeconomie een kenmerk van sociale netwerken in de moderne samenleving te herkennen is.

Gebruik tekst 3.

Volgens socioloog Corten zullen mensen niet vanzelfsprekend hun eigendommen delen met vreemden die zomaar voor de deur staan. Dat mensen dit niet doen heeft te maken met de onderlinge sociale binding.

- 2p 14 Leg vanuit het rationele actor-paradigma uit dat mensen hun eigendommen eerder delen met bekenden dan met vreemden. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van sociale binding;
 - informatie uit tekst 3 waaruit het gekozen kenmerk blijkt;
 - een kenmerk van het rationele actor-paradigma;
 - informatie uit tekst 3 waaruit het gekozen kenmerk blijkt.

Gebruik tekst 3.

In de deeleconomie wordt gebruikgemaakt van een reputatiesysteem.

- 2p 15 Leg uit dat in het gebruik van een reputatiesysteem een gerationaliseerde samenleving te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept rationalisering;
 - informatie uit tekst 3 waaruit rationalisering blijkt.

Gebruik tekst 4.

Econoom Botsman beschrijft in haar boek de ideologie van de deeleconomie. Ideologieën bestaan op verschillende vlakken, zoals op het politieke en op het economische vlak.

- 2p 16 Leg uit dat in de door Botsman beschreven deeleconomie een ideologie op het economische vlak te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept ideologie;
 - informatie uit tekst 4 waaruit een ideologie blijkt;
 - een omschrijving van het economische vlak;
 - een voorbeeld uit tekst 4 van het economische vlak.

Gebruik tekst 4.

Individualisering wordt gezien als een positief en als een negatief proces. Sociale cohesie wordt beïnvloed door verschillende factoren.

- 2p 17 Leg uit of individualisering, volgens Botsman, bijdraagt aan een toename of een afname van de sociale cohesie in de samenleving. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip individualisering als positief of negatief proces;
 - informatie uit tekst 4 waaruit het gekozen proces blijkt;
 - een factor die de sociale cohesie kan beïnvloeden;
 - informatie uit tekst 4 over de gekozen factor.

Gebruik tekst 4.

- 2p 18 Leg uit of de deeleconomie, volgens Botsman, bijdraagt aan een toename of een afname van de sociale cohesie in de samenleving. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie;
 - informatie uit tekst 4 waaruit een verandering van sociale cohesie blijkt.

Gebruik tekst 4.

In de benadering van de deeleconomie door Botsman zijn kenmerken van paradigma's te herkennen.

- 2p 19 Leg uit dat het conflict-paradigma te herkennen is in Botsmans benadering van de deeleconomie. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van het conflict-paradigma;
 - informatie uit tekst 4 waaruit het gekozen kenmerk blijkt.

Gebruik tekst 4.

In tekst 4 is econoom Rifkin, net als Botsman, enthousiast over de opkomst van de deeleconomie.

Er zijn verschillende politieke dimensies, zoals de dimensie links/rechts en de dimensie progressief/conservatief. Deze dimensies hebben polen, zoals de pool links tegenover de pool rechts en de pool progressief tegenover de pool conservatief.

- 2p 20 Leg uit welke pool op een **andere** politieke dimensie te herkennen is in Rifkins lofzang op de deeleconomie. Gebruik in je uitleg:
- beide polen van de gekozen politieke dimensie;
 - informatie uit tekst 4 die de gekozen dimensie illustreert.

Gebruik tabel 1.

Airbnb is een online deelplatform waarop iedereen eigen woonruimte voor korte tijd kan verhuren aan bijvoorbeeld toeristen. Airbnb bestaat sinds 2008. In 2015 is onderzoek gedaan naar sociale ongelijkheid op het deelplatform Airbnb in de Verenigde Staten. Daarvoor hebben de onderzoekers verzoeken tot boekingen gedaan met fictieve gastenaccounts. In tabel 1 staan resultaten van dit onderzoek.

- 3p 21
- Formuleer een hypothese over sociale ongelijkheid op Airbnb die met de gegevens uit tabel 1 getoetst kan worden. Gebruik in je beschrijving de formulering: Als ..., dan ...
 - Concludeer of jouw hypothese op basis van de gegevens uit tabel 1 aangenomen of verworpen moet worden. Gebruik in je conclusie gegevens uit tabel 1 over sociale ongelijkheid.
 - Leg uit of uit de gegevens in tabel 1 blijkt dat er sprake is van sociale ongelijkheid op Airbnb. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid.

Gebruik tabel 1.

In tabel 1 staan de resultaten van een onderzoek naar sociale ongelijkheid op Airbnb in de Verenigde Staten.

- 2p **22** **a** Beargumenteer dat sociale ongelijkheid op Airbnb beter onderzocht kan worden met een experiment dan met een enquête. Gebruik in je argumentatie:
- een verschil tussen beide onderzoeksmethodes;
 - gegevens uit tabel 1.
- b** Leg uit of jouw argumentatie voor de betere onderzoeksmethode gebaseerd is op de afhankelijke of de onafhankelijke variabele. Gebruik in je uitleg de naam en een omschrijving van de gekozen variabele uit je argumentatie.

Politicoloog Putnam heeft het schildpadgedrag benoemd om een ontwikkeling in de sociale cohesie van etnisch diverse wijken te verklaren. Peerby is een online deelplatform waar je eigendommen met buurtgenoten kunt delen, eventueel tegen vergoeding.

- 1p **23** Beredeneer met het begrip schildpadgedrag of het gebruik van het deelplatform Peerby hoger zal zijn in etnisch diverse wijken of in etnisch homogene wijken. Gebruik in je redenering een omschrijving van het begrip schildpadgedrag.

In 2017 heeft het Rathenau Instituut onderzoek gedaan naar positieve en negatieve maatschappelijke gevolgen van de deeleconomie. Naar aanleiding van het onderzoek zijn aanbevelingen gedaan aan het parlement, waaronder de aanbeveling dat een te dominante positie van deelplatformen tegengegaan moet worden. In het Kamerdebat heeft de minister het belang van deze aanbeveling benadrukt. Politiek heeft drie aspecten, waarvan politics er één is.

- 2p **24** Leg uit dat de aanbeveling om een te dominante positie van deelplatformen tegen te gaan van invloed kan zijn op een **ander** aspect van politiek. Gebruik in je uitleg de naam en een omschrijving van het gekozen aspect van politiek.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.